

اندیشه سیاسی امام خمینی

کلیدواژه: اندیشه سیاسی، امام خمینی.

پرسش: اندیشه سیاسی حضرت **امام خمینی** (رحمة الله علیه) شامل چه حوزه‌هایی می‌شود؟ به عبارت دیگر، اندیشه سیاسی که می‌گوییم یعنی چه و شامل چه چیزهای سیاسی می‌شود و مصادیق اندیشه سیاسی حضرت امام چیست؟

پاسخ: اندیشه سیاسی امام خمینی (رحمة الله علیه)، جزیی از اندیشه کلان وی و متأثر از ابعاد مختلف اندیشه‌های ایشان است.

فهرست مندرجات

- ۱ - [تعریف اندیشه سیاسی](#)
- ۲ - [اندیشه سیاسی امام خمینی](#)
- ۳ - [رابطه دین و سیاست](#)
- ۴ - [عدالت](#)
- ۵ - [آزادی](#)
- ۶ - [استقلال](#)
- ۷ - [مردم سالاری](#)
- ۸ - [قانون مندی](#)
- ۹ - [فرهنگ](#)
- ۱۰ - [وحدت](#)
- ۱۱ - [مصلحت](#)
- ۱۲ - [دعوت جهانیان به اسلام و گسترش آن](#)
- ۱۳ - [احیای هویت اسلامی](#)
- ۱۴ - [سیاست خارجی](#)
- ۱۵ - [منابع جهت مطالعه بیشتر](#)
- ۱۶ - [پانویس](#)
- ۱۷ - [منبع](#)

تعریف اندیشه سیاسی

مفهوم اندیشه در لغت به معنای فکر، تأمل و تفکر است،
[۱] فرهنگ معین، واژه اندیشه.

و اندیشه سیاسی مجموعه‌ای از آرا و عقایدی است که به شیوه‌ای عقلانی و منطقی و مستدل در باره چگونگی سازمان دادن به زندگی سیاسی مطرح می‌گردد که می‌تواند توصیفی یا تبیینی باشد و اندیشمند سیاسی کسی است که بتواند در باره آرا و عقاید خود به شیوه‌ای عقلانی و منطقی استدلال کند، تا حدی که اندیشه‌های او دیگر صرفاً آرا و ترجیحات شخصی به شمار نرود.
[۲] بشیریه، حسین، تاریخ اندیشه سیاسی در قرن بیستم، ص ۱۷، نشر نی، تهران، ۱۳۷۶.

اندیشه سیاسی امام خمینی

اندیشه سیاسی امام خمینی (رحمة الله علیه)، جزیی از اندیشه کلان وی و متأثر از ابعاد مختلف اندیشه‌های ایشان است. از آن جا که امام خمینی شخصیتی چند بعدی است که آثار متعددی در حوزه مباحث **عرفان، فقه، فلسفه، کلام و سیاست** از ایشان برجای مانده است، و به دلیل آن که وی بنیان‌گذار و رهبر نظامی مبتنی بر اندیشه‌های اسلامی بوده، بدیهی است که اندیشه سیاسی وی تمام مفاهیمی که در حوزه حکومت و جامعه کاربرد دارد را در بر می‌گیرد. امام خمینی یکی از بزرگ‌ترین دانشمندان مسلمان دوران معاصر و از مردان تاریخ ساز **جهان اسلام** است. وی متفکری بزرگ بود که به حوزه‌های مختلف علمی اشراف داشت و همین ویژگی‌ها از وی شخصیتی چند بعدی ساخته بود.

در باره اندیشه سیاسی امام خمینی کسانی که در حوزه **سیاست** و مسائل سیاسی می‌پردازد آثار فراوانی به رشته تحریر در آورده‌اند. بدیهی است که در این مختصر فرصت پرداختن به تمام زوایای اندیشه سیاسی ایشان نیست، از این رو به صورت خیلی فشرده و فهرست وار به برخی از این حوزه‌ها سری می‌زنیم و شما را به منابع مبسوط در این زمینه راهنمایی می‌کنیم.
برجسته‌ترین ویژگی‌های اندیشه سیاسی امام خمینی (رحمة الله علیه) را می‌توان این گونه برشمرد:

یکی از مفاهیم محوری در اندیشه امام رابطه دین و سیاست است، به گونه‌ای که می‌توان سنگ بنای اساسی اندیشه سیاسی وی را در این موضوع جست و جو کرد. اعتقاد به ضرورت حکومت و دفاع از لزوم وجود نظم سیاسی در جامعه از مباحث پایه‌ای و بنیادین در اندیشه سیاسی امام خمینی است. وی از جمله عالمانی بود که به لزوم تأسیس نظام سیاسی در دوران غیبت معتقد بود. وی با ارائه دلایل عقلی و نقلی اثبات کرده که اولاً: اصل وجود حکومت برای جوامع بشری ضروری است. ثانیاً: در هر زمانی از جمله **زمان غیبت امام معصوم** (علیهم السلام)، جامعه نیاز به حکومت مطلوب دارد که برای استقرار آن باید تلاش کرد.

[۱۳] امام خمینی، کتاب البیع، ج ۲، ص ۶۱۹؛ امام خمینی، شئون و اختیارات ولی فقیه، ص ۲۳؛ صحیفه امام، ج ۲، ص ۳۱، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۸.

عدالت

عدالت یکی از مفاهیم کلیدی است که همواره امام (رحمة الله علیه) بر آن تأکید دارد و محوری‌ترین جهت‌گیری سیاسی اجتماعی نظام سیاسی از دیدگاه ایشان محسوب می‌شود. امام در سیره نظری و مواضع عملی خود، یکی از مهم‌ترین اهداف نظام سیاسی را تحقق قسط و عدالت در جامعه بیان می‌کند: "خدای تبارک و تعالی می‌فرماید که انبیا را ما فرستادیم، بینات به آنها دادیم، آیات به آنها دادیم، میزان برایشان دادیم و فرستادیم... که مردم قیام به قسط کنند، عدالت اجتماعی در بین مردم باشد".

[۱۴] صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۲۱۳.

از ویژگی‌های اندیشه سیاسی **امام خمینی** آن است که وی حکومت را ابزاری برای تحقق عدالت و معنویت در جامعه می‌داند، چه این که اگر عدل در جامعه حاکم شود انسان در مسیر رشد و **سعادت** حرکت می‌کند، اما در جامعه‌ای که نشان از عدالت نیست، نشان از سعادت، فلاح و رستگاری نیز وجود ندارد.

آزادی

آزادی یکی از شعارهای اصلی **انقلاب اسلامی** بود و یکی از مفاهیمی که امام به صورت بنیادین از آن دفاع می‌کردند. وی از آزادی نه به عنوان یک شعار و ابزار سیاسی، بلکه از حقوق ابتدایی بشر نام می‌بردند و معتقد بودند، این حق ابتدایی بشر است که آزاد باشد.

[۱۵] صحیفه امام، ج ۵، ص ۲۸۷.

آزادی چه آن جا که به سرنوشت مشترک با دیگران ارتباط پیدا می‌کند؛ یعنی آزادی‌های مدنی و اجتماعی و چه آزادی‌های خصوصی و فردی که شامل حوزه‌هایی؛ مانند عقیده، بیان، فکر، احزاب و مطبوعات می‌شود. البته، طبیعی است که این آزادی‌ها بدون حد و مرز نخواهد بود. از نگاه امام حد این آزادی‌ها تا آن جا است که مصالح کشور را به خطر نیندازند. امام مرزهای آزادی را قوانین دینی و قوانین کشور که برگرفته از **اسلام** است می‌دانستند و می‌گفتند در تمام دنیا و تمام کشورها میان آزادی و نوظنه مرز وجود دارد.

[۱۶] صحیفه نور، ج ۶، ص ۲۷۱؛ ج ۴، ص ۲۵۹؛ ج ۹، ص ۹۰، مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، بهمن ۱۳۶۲.

استقلال

استقلال در تمام زمینه‌ها، عدم وابستگی، نفی دخالت اجانب، قطع نفوذ بیگانگان، تحت نظر دیگران نبودن و اداره مستقل مملکت تعاریف است که امام از استقلال ارائه می‌دهد.

[۱۷] صحیفه نور، ج ۶، ص ۱۶، ۴۹۰، ۲۳۶؛ ج ۴، ص ۳۷۷.

مردم سالاری

مردم سالاری و نقش ویژه مردم در تعیین سرنوشت و حضور فعال آنان در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی، از دیگر محورهای اندیشه سیاسی حضرت امام است. ایشان در رابطه با تعیین سرنوشت هر جامعه و ملتی به دست خودشان چنین می‌گوید: "ما بنای بر این نداریم که یک تحمیلی به ملتیمان بکنیم و **اسلام** به ما اجازه نداده است که دیکتاتوری کنیم. ما تابع آرای ملت هستیم...".

[۱۸] صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۱۸۱.

قانون مندی

قانون مداری و قانون گرایی از اصول اساسی اندیشه سیاسی حضرت امام است. امام عمل به قانون را برای تمامی افراد جامعه از پایین‌ترین رده نظام تا بالاترین مقامات واجب می‌دانست. در حکومت مورد نظر امام شخص مطرح نیست، ملاک قانون الهی است. همه تابع قانون‌اند و فرقی میان اشخاص نیست.

[۱۹] صحیفه نور، ج ۹، ص ۴۲.

امام معتقد بود در **اسلام** قانون حکومت می‌کند، به گونه‌ای که حتی **پیامبر اکرم** (صلی الله علیه وآله) نیز تابع قانون بود.

[۲۰] صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۲۹.

امام خمینی یکی از تأثیرگذارترین متفکران عصر حاضر در **تاریخ معاصر ایران** است، امام فرهنگ را مینا و پایه ای برای مسائل سیاسی و اقتصادی می‌داند. ایشان معتقد بود اگر فرهنگ درست شود و انسان درست تربیت شود، همه مشکلات جامعه درست می‌شود: "پس فرهنگ، یک کارخانه آدم‌سازی است، چنانچه انبیا هم برای همین معنا آمدند که آدم درست کنند...".

[۱۱۱] تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی، تبیان(دفتر هجدهم)، ص ۲۷۰.

از نگاه امام، فرهنگ کامل و انسان ساز فقط در درون اسلام وجود دارد و تربیت جامعه و مردم تنها از مسیر **فرهنگ اسلامی** امکان‌پذیر است: "فضیه تربیت یک ملت به این است که فرهنگ آن ملت صحیح باشد. شما کوشش کنید که فرهنگ را، فرهنگ مستقل اسلامی درست کنید".

[۱۱۲] صحیفه امام، ج ۸، ص ۹۶.

وحدت

اتحاد و وحدت میان اقشار مختلف مردم از دیگر مؤلفه‌های اندیشه امام در عالم سیاست است. ایشان رمز پیروزی **انقلاب اسلامی** را در سایه **وحدت** می‌دانست و معتقد بود که از برکات انقلاب اسلامی که موجب عزت ملت **ایران** و **امت اسلامی** گردید، مسئله اتحاد بود.

[۱۱۳] صحیفه نور، ج ۵، ص ۱۷۳، ۱۴۱.

مصلحت

امام خمینی معتقد بود از نگاه اسلام کارگزاران حکومت نمی‌توانند طبق رأی و نظر خود عمل کنند و بر آن اصرار بورزند، بلکه تمام آنچه در حکومت می‌گذرد باید براساس **قوانین الهی** باشد، البته حاکم اسلامی می‌تواند در موضوعات طبق صلاح مسلمانان و یا صلاح حوزه حکومتی خود عمل کند.

[۱۱۴] صحیفه نور، ج ۵، ص ۴۶۱.

امام خود بارها تأکید کردند، اگر مصلحت اسلام یا مسلمانان را در عمل خاصی دیدند اقدام می‌کنند.

[۱۱۵] صحیفه نور، ج ۱، ص ۲۹۳.

دلایل پذیرش فتنامه ۵۹۸ را در راستای همین اصل می‌توان ارزیابی کرد.

دعوت جهانیان به اسلام و گسترش آن

دعوت جهانیان به **اسلام** و گسترش **معارف اسلام** در میان ملل مختلف یکی دیگر از مفاهیم کلیدی اندیشه سیاسی **امام خمینی** است. دعوت **گورباچف** رهبر **حزب کمونیست** اتحاد جماهیر شوروی سابق از این زاویه قابل بررسی است: "باید قشرهای غیر اسلامی را... به مکتب مترقی عدالت پرور اسلام دعوت کنید.

[۱۱۶] صحیفه نور، ج ۳، ص ۳۲۲.

احیای هویت اسلامی

احیای **هویت اسلامی**، یکی دیگر از محورهای اندیشه سیاسی و مبارزاتی امام خمینی است. امام (رحمة الله علیه) احیای هویت ملی - اسلامی را رمز استقلال و قدرت کشور و مانعی در راه گسترش سلطه قدرت‌های جهانی دانسته و همواره تأکید می‌کردند که: "هیچ نحو استقلالی حاصل نمی‌شود، مگر این که ما خودمان را بشناسیم و باور داشته باشیم.

[۱۱۷] صحیفه نور، ج ۹، ص ۲۵۸.

سیاست خارجی

سیاست خارجی، چگونگی روابط با کشورهای خارجی و نحوه تعامل **دولت اسلامی** در عرصه‌های بین‌المللی، و دفاع از مظلومان و محرومان در سراسر دنیا، یکی از مباحث مهم در اندیشه سیاسی امام خمینی محسوب می‌شود. نفی سلطه بیگانگان (**اصل نفی سیل**).

[۱۱۸] "و لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا". **نساء، آیه ۱۲۱**.

این یکی از قواعد مهم **فقه اسلام** است که براساس آن حق سلطه کافران بر مسلمان نفی شده است. امام براساس این قاعده فقهی با امام با هنر نوع سلطه طلبی و مداخله بیگانگان در امور مسلمانان به شدت مخالفت می‌کرد. مخالفت امام با استکبار، قطع سلطه اجانب و مخالفت با اتکای به قدرت‌های سلطه‌گر، در این راستا است.

[۱۱۹] صحیفه امام، ج ۴، ص ۳۱۷.

- برای آگاهی بیشتر با اندیشه های سیاسی امام خمینی (رحمة الله عليه) می‌توانید به کتاب های زیر مراجعه کنید:
۱. اندیشه سیاسی امام خمینی، جمشیدی، مجد حسین.
 ۲. اندیشه سیاسی امام خمینی، فوزی، یحیی.
 ۳. درآمدی بر نظریه سیاسی امام خمینی، دهشیری، مجد رضا.
 ۴. ارکان اندیشه سیاسی امام خمینی، رفیع زاده، عظیم.

پانویس

۱. [↑](#) فرهنگ معین، واژه اندیشه.
۲. [↑](#) بشیریه، حسین، تاریخ اندیشه سیاسی در قرن بیستم، ص ۱۷، نشر نی، تهران، ۱۳۷۶.
۳. [↑](#) امام خمینی، کتاب البیع، ج ۲، ص ۶۱۹؛ امام خمینی، شئون و اختیارات ولی فقیه، ص ۲۳؛ صحیفه امام، ج ۲، ص ۳۱، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۸.
۴. [↑](#) صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۲۱۳.
۵. [↑](#) صحیفه امام، ج ۵، ص ۳۸۷.
۶. [↑](#) صحیفه نور، ج ۶، ص ۲۷۱؛ ج ۴، ص ۲۵۹؛ ج ۹، ص ۹۰، مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، بهمن ۱۳۶۲.
۷. [↑](#) صحیفه نور، ج ۶، ص ۱۶، ۴۹۰، ۲۳۶؛ ج ۴، ص ۲۷۷.
۸. [↑](#) صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۱۸۱.
۹. [↑](#) صحیفه نور، ج ۹، ص ۴۲.
۱۰. [↑](#) صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۲۹.
۱۱. [↑](#) تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی، تبیان (دفتر هجدهم)، ص ۳۷۰.
۱۲. [↑](#) صحیفه امام، ج ۸، ص ۹۶.
۱۳. [↑](#) صحیفه نور، ج ۵، ص ۱۷۳، ۱۴۱.
۱۴. [↑](#) صحیفه نور، ج ۵، ص ۴۶۱.
۱۵. [↑](#) صحیفه نور، ج ۱، ص ۳۹۳.
۱۶. [↑](#) صحیفه نور، ج ۲، ص ۳۲۲.
۱۷. [↑](#) صحیفه نور، ج ۹، ص ۲۵۸.
۱۸. [↑](#) "و لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا". [نساء، آیه ۱۴۱](#).
۱۹. [↑](#) صحیفه امام، ج ۴، ص ۲۱۷.

منبع

[پایگاه اسلام کوئست](#)

رده‌های این صفحه : [اندیشه‌های امام خمینی](#) | [فلسفه سیاست](#)